

Eşekli kütüphaneci MUSTAFA GÜZELGÖZ

EŞĞİNİN sırtına yüklediği sandıkla Ürgüp'ün yolu bile olmayan köylerine kitap taşıyan bir kütüphaneciden bahsediyoruz; Mustafa Güzelgöz'den. Nam-ı diğer "Eşekli kütüphaneci"den.

1921 yılında Ürgüp'te doğan Mustafa Güzelgöz, 17 yaşında gözü kara bir delikanlı olarak ekme parası uğruna yollara düşer ve İstanbul'a gelir. Tiftik ve Yapağı Dışsattım Birliğinde depo memuru olarak çalışmaya başlar, ancak 2. Dünya Savaşı patlak verince 1940 yılında askere alınır. Tokat'ta 3,5 yıl süren uzun bir askerlik döneminin ardından genç Mustafa memleketi Ürgüp'e döner. Niyetinde ailesini görüp yine İstanbul'un yolunu tutmak vardır ama nafile. Ailesi bu defa gurbette çalışmasına razı olmaz. Ekmeğini Ürgüp'te aramasını isterler. Ailesini kıramadığından kabul eder. İş aramaya başlar. Epeyce yaşlanmış olan Ürgüp'teki Tahsin Ağa Kütüphanesinin görevlisi emekliye ayrılınca, 1943 yılında onun yerine kütüphane memuru olarak çalışmaya başlar.

Memuriyete başladığında kütüphanecilik hakkında hiçbir bilgisi yoktur. Raf-ları karıştırırken eline geçen kütüphanecilik üzerine yazılmış bir elkitabını okur, yeni mesleğinin inceliklerini öğrenir ve ilgisiz kalmış kütüphaneyi adam etmeye niyetlenir. İlk iş kütüphanenin atıl odalarındaki Osmanlıca kitapları çürümekten kurtarmaktır. İçinde elyazmaları da olan 2300 adet Osmanlıca kitap, 1928 yılında gerçekleşen harf inkılabı sonrasında hor görülmüş ve zamanın insafına terk edilmiştir.

Genç kütüphanecinin ikinci işi yakın çevresiyle konuşarak onları ellerindeki kitapları kütüphaneye bağışlamaya ikna etmek olur. Sonrasında aynı amaçla şehrin ileri gelenlerine mektuplar yazar. Bununla da yetinmez, büyük şehirlerdeki varlıklı ve tanınmış Ürgüplüler de aynı mektuplardan almaya başlarlar. Hepsi olmasa da mektuplar karşılıksız kalmaz ve kütüphaneye kolilerle yeni kitaplar gelmeye başlar. Gelen kitapları ciltler, etiketler ve kütüphane envanterine kaydeder.

Yeni bağışlarla tam da istediği gibi

kütüphanedeki çocuk kitapları bölümü zenginleşir. Ancak kütüphaneye gelip giden çocuk sayısı azdır. Onlar da kitap okumak değil, ders çalışmak için gelmektedir. Köylerin durumunu yakından gözlemler. Bu olumsuz şartlar altında köy çocuklarının kütüphaneden faydalanmasına imkan yoktur. Kütüphaneyi onlara götürmenin bir yolu bulunabilse keşke diye düşünürken aklına güzel bir fikir gelir. Bir marangoza kitap taşımak için birkaç sandık yaptırır, birkaç da eşek ödünç alır. Eşeklere yüklediği sandıkları doldurup köy yollarına düşer. Böylece dilere destan olan, romanlara ilham veren "Eşekli Kütüphaneci" olur.

Yıllar içinde yılmadan hem sandıkların sayısını hem de gittiği köylerin sayısını artırır. Tam 36 köye eşeklerle kitap taşıyan Mustafa Güzelgöz, ödünç verdiği kitapların kaydını defterlerde tutar. Çocukların yanısıra zamanla büyükler de okumaya başlar. Kitap okuyanlara dünya klasiklerinden hediyeler verir. Artan talepleri karşılayamaz olunca amirlerinden yeni memur göndermelerini ister. Onun engel tanımaz meslek aşkı sayesinde köylerde

Mevlana, Tolstoy, Balzac, Victor Hugo okuyan insanlar vardır. Fakir Baykurt'un onun hayatından esinlenerek kaleme aldığı *Eşekli Kütüphaneci* romanında da vurguladığı gibi, "Sokrat okuyan köylüler" ne bir ütopyadır ne Batıda ya da Avrupa'da yaşamışlardır. Onlar Ürgüp'ün köylerinde yaşayan sıradan Anadolu insanlarıdır.

Mustafa Güzelgöz boş vakitlerinde kahvehanelerde oturan Ürgüp halkını kütüphaneye çekebilmek için çareler aramaya başlar. Erkeklerin ayağını kütüphaneye alıştırmak pek de kolay olmayacaktır. Ancak bir radyo işe yarayabilir diye düşünür. O tarihte radyo Anadolu halkı için oldukça yeni bir cihazdır ve henüz pek kimse bilmemektedir. Bütün şehirdeki radyo sayısı bir elin parmaklarını geçmez. Fikir işe yarar, radyo geldikten sonra Tahsin Ağa Kütüphanesi insanlarla dolup taşar. Kütüphane kuralları gereği radyo dinleyenler arasından üç beş kişi kitap ödünç alır. İstemeyerek alınan kitaplar okunur. Okunan kitaplar sevilir. Böylece kütüphanenin erkeklerden oluşan bir okur kitlesi hasıl olur.

Ancak kütüphanecimiz kadınların da kütüphaneden faydalanmasını arzu etmektedir. Kadınların kitaplarla tanışması için mutlaka kütüphaneye gelmeleri gerekmektedir. Bu defa da sorunu dikiş makineleri çözecektir. O günlerde Türkiye'de yaygın olarak kullanılan iki dikiş makinesi markası olan Zenith ve Singer firmalarına mektup yazarak projesinden bahseder. Pek çoklarının gülüp geçtiği bu girişimi de olumlu sonuç verir. Kısa süre içinde Tahsin Ağa Kütüphanesine Zenith sekiz, Singer de bir adet dikiş makinesi gönderir. Salı günleri kütüphane sadece kadınlara hizmet verir. Bir dikiş kursu açılır. Makine kullanmayı bilen kadınlar diğerlerine ders verir. Gün boyunca dikiş, nakış, moda vs. konularla vakitlerini geçiren kadınlar kütüphanedeki kitaplarla da haşır neşir olmaya başlar. Dikiş kursunun taliplileri her geçen gün artar, makine sayısı yetmeyince sıralar oluşur. Ancak boş durmak yoktur, sırasını bekleyenler kitap okur. Öncelikle moda ve yemek yapımıyla ilgili kitaplara ilgi duyan kadınlar, zamanla diğer türleri de okumaya başlar. Mustafa Güzelgöz için amaç hasıl olmuştur.

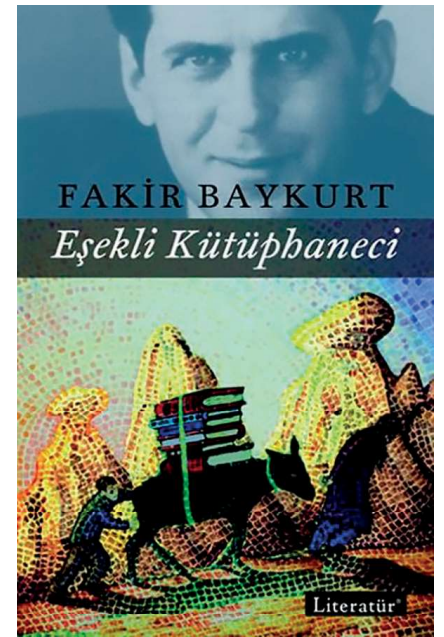
Kütüphanedeki memur sayısı artınca Mustafa Güzelgöz, Tahsin Ağa Kütüphanesinin müdürlüğüne tayin edilir. Dur durak bilmeyen, imkansızla inanmayan

mizacıyla kütüphanedeki işlerin yanında okuma-yazma ve halıcılık kursları açar. Çocuklar için spor eğitim merkezleri kurar. Köy gazetesi çıkarır. Gençlere folklor oyunları ve bando çalışmaları yaptırır. Ürgüp'teki ilk sinema gösterimi, fotoğrafçılık ve kooperatifçilik çalışmaları onun imzasını taşır. Şehirdeki pek çok STK'nın kuruluşuna öncülük eder.

Asıl işini ihmal ettiği ve kütüphaneye ayrılan ödeneği başka amaçlarla çarçur ettiği yönünde yapılan bir şikayet sebebiyle 1972 yılında hakkında soruşturma açılır. Kendisini teftişe gelen müfettişin de aynı yönde beyan ettiği rapor doğrultusunda emekliye ayrılır. Müfettiş daha sonra raporunu baskı altında hazırladığını açıklayarak kendisinden özür dileyecektir. Ancak olan olmuş, Türkiye'nin en fedakar, romanlardaki süper kahramanları aratmayacak kütüphanecisi işinden olmuştur.

Mustafa Güzelgöz, 2005 yılında hayatını kaybetse de ne Ürgüplüler ne Türkiye halkı onu unuttu. Hakkında kitaplar ve makaleler yazıldı, meydanlara heykeli dikildi. Ruhu şad olsun. ▣

KAYNAKÇA

- 1 Fakir Köksal, "Sokrat Okuyan Köylüler", *Akpınar Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 74, Mart-Nisan 2018, s. 37-42.
- 2 Hasan S. Keseroğlu (haz.), *Mustafa Güzelgöz ve Eşekli Kütüphane*, Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, 1991.
- 3 Fakir Baykurt, *Eşekli Kütüphaneci*, Literatür Yayıncılık, 2008.
- 4 Ayçın İleri ve Tayfun Talipoğlu, *Eşekle Gelen Aydınlık*, Anfora Yayıncılık, 2007.